

Vilka får vara med?

I teorin kan inte vem som helst ställa upp i de afghanska valen. I verkligheten är det få som riskerar att hindras från att kandidera till presidentposten eller som ledamot i de 34 provinsförsamlingarna.

Kraven för att få ställa upp som presidentkandidat eller vicepresidentkandidat

Texter: Börje Almqvist

är att de måste ha fyllt 40 år, inte ha dubbelt medborgarskap, inte vara dömd för brott mot mänskligheten, i domstol berövats sina medborgerliga rättigheter eller ha band till en väpnad grupp.

Eftersom ingen har åtalats för människorättsbrott eller brott mot mänskligheten i Afghanistan är det alltså fritt fram för misstänkta människorättsförbrytare att ställa upp i valen. Inte heller de som har band till väpnade grupper har speciellt mycket att oroa sig för.

Programmet för avväpning av illegala väpnade grupper (DIAG) som bland annat har till uppgift att kontrollera vilka illegala väpnade grupper som finns leds av den tidigare krigsherren och vicepresidenten Karim Khalili.

Karim Khalili.

ANSVARIGA FÖR VALET är ”den oberoende valkommissionen” (IEC), som övervakar valet och ”kommissionen för brott mot vallagen” (ECC) som ska utreda misstänkta brott mot vallagen och klagomål och anmärkningar mot kandidater.

” Det finns kandidater till vilka man utan att vara psykiater skulle vilja säga, ta dem till Ali Abad-sjukhuset

Azizullah Ludin

ECC har ingen befogenhet att på eget initiativ utföra undersökningar. Den utreder endast anmälningar från allmänheten. Sammansättningen av ECC utses av högsta domstolen som utser en medlem, oberoende människorättskommissionen – en medlem och FN:s generalsekreterares speciella representant för Afghanistan – tre internationella medlemmar.

Medlemmarna i den oberoende valkommissionen (IEC) däremot har utsetts av president Karzai, som tillsatt sin förtrogne Azizullah Ludin som chef. Denne har trots att IEC ska vara neutralt kritiserat kandidater som under längre tid bott utomlands och hävdar att flera av kandidaterna har mentala problem.

Vid en presskonferens när den slutgiltiga listan med kandidater presenterades sa Ludin att ”det finns kandidater till vilka man utan att vara psykiater skulle vilja

Azizullah Ludin.

säga, ta dem till Ali Abad-sjukhuset (Afghanistans mest kända mentalsjukhus).

INFÖR ÅRETS VAL fråntog sig IEC allt ansvar för att kontrollera om kandidaterna hade något samröre med väpnade grupper. Istället väntade de på anmälningar mot kandidaterna från allmänhetens sida. Sammanlagt kom det in 302 ifrågasättanden av kandidater, vilket ledde till att tre president-/vicepresidentkandidater inte fick ställa upp i valet. En för fällande dom (utomlands!) och en för dubbelt medborgarskap.

Dessutom ströks 53 kandidater till provinsförsamlingarna. Alla för att de hade band till väpnade grupper.

Att kända misstänkta krigsförbrytare ändå fanns med på valbar plats (bland annat president Karzais två förtrogna Mohaqiq och Fahim) beror på att processen för att göra upp med det förflutna och ställa de skyldiga inför rätta inte har genomförts.

– Bristen på genomförande av processen med övergångsrättvisa (som bland annat innebär att misstänkta krigsförbrytare ska ställas inför rätta, förf. anm.) och bristen på engagemang för rättvisa i Afghanistan har lett till att en del av de anklagade fortfarande finns med på den slutgiltiga listan, förklarade Sima Samar chef för Afghanistans människorättskommission, som till-

Ustad Mohaqiq.

Sima Samar.

sammans med UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) övervakade valet.

PARTIER FÅR INTE ställa upp i valen. Kandidaterna ställer därför upp som enskilda individer, men de får tillhöra politiska partier. Nästan 90 procent av kandidaterna har registrerat sig som partioberoende. Av de 102 partier som fanns registrerade i april 2009 hade 36 partier kandidater, men 20 av partierna hade bara kandidater i en eller två provinser. I flera fall enbart kvinnor.

Officiellt är en femtedel av alla kvinnliga kandidater partianslutna. En förklaring till detta kan vara att fler kvinnor än män vill ha/behöver stöd och skydd av ett parti. En annan förklaring till att vissa partier har många kvinnliga kandidater är att det i många fall kan krävas färre röster för en kvinna att bli vald än en man. 25 procent av alla platser i provinsförsamlingarna och parlamentet är reserverade för kvinnor.

Å andra sidan har kvinnliga kandidater generellt mycket svårare att nå ut med sina kampanjer på grund av kulturella hinder, vilka i många fall har en större hotbild mot sig än manliga kandidater och oftast betydligt mindre ekonomiska resurser än männen.

DE PARTIER som har flest kandidater är de gamla milispartierna från inbördeskrigets dagar; Jumbish-e Melli (general Dostum), Hezb-e Wahdat (Mohaqiq, en av Karzais vicepresidentkandidater) och Hezb-e Islami (en utbrytargrupp från Gulbuddin Hekmatyars parti med samma namn).

Sammanlagt finns det 17 miljoner registrerade väljare i Afghanistan. Alla som röstar får på valdagen ett bläckmärke på ett finger för att förhindra att det röstas två gånger. På röstkorten finns den röstberättigades fingeravtryck.

I en del provinser har det registrerats så många väljare att det överskrider det uppskattade antalet invånare. Någon folkräkning har aldrig genomförts. I till exempel provinsen Nuristan finns 443 000 registrerade väljare trots att befolkningen bara uppskattas till 130 000 personer. Dessutom har det i Nuristan och andra konservativa provinser främst i syd och sydost registrerats betydligt fler kvinnliga väljare än män, trots att det är osannolikt att lika många kvinnor som män kommer att rösta. Så var det även

vid de tidigare valen när det också förekom osannolikt många kvinnliga väljare.

NÄR VALKAMPANJEN drog igång fanns det 3 195 kandidater till de 34 provinsförsamlingarnas 420 platser och 40 till presidentposten.

Innan den slutgiltiga listan över kandidater blev klar drog en presidentkandidat och 90 provinsförsamlingskandidater tillbaka sin kandidatur. Några hoppade av på grund av hot och attacker från konkurrenters supportrar och den väpnade oppositionen. Talibanerna har officiellt hotat alla som ställer upp i valet till livet. Några kandidater drog tillbaka sin kandidatur efter att de personligen ha utsatts för bland annat telefonhot från talibanerna. På flera håll sa även några valarbetare upp sig efter att de hotats. •

Förkortningar

DIAG – Disbandment of Illegal Armed Groups: Program för avmilitarisering som också har till syfte att avsätta parlamentsledamöter som har bevisat samröre med illegala beväpnade grupper.

IEC – Independent Election Commission of Afghanistan: Organ som övervakar valet.

ECC – Electoral Complaint Commission: Har till uppgift att utreda misstänkta brott mot vallagen och klagomål och anmärkningar mot kandidater.

AHRC – Afghan Independent Human Rights Commission: Afghanistans oberoende kommission för mänskliga rättigheter.

Så skapas en lag

Det finns flera typer av lagar i Afghanistan. Officiell är en lag först när den klubbats av parlament och president. Fram till presidentvalet 2004 styrdes landet av gamla lagar och presidentdekret. Dessa dekret ska behandlas av parlamentet och förblir lag tills de antingen görs om till en slutgiltig lag eller ogiltigförklaras av parlamentet.

Alla lagar som instiftats av tidigare regimer, det vill säga före kriget, kommunistregimen, talibanerna och den nuvarande regimen gäller så länge de inte strider mot internationell lag eller mänskliga rättigheter. Dessutom finns det Sharialagar som praktiseras av shariadomstolarna.

Sedvanerätt praktiseras av informella lokala råd (shuras eller jirgor), som dömer lokalt. De flesta brottsmål och tvister avgörs av de informella råden, inte de statliga domstolarna. Att en regim skapat sina egna lagar gör att rättsläget i många fall är oklart och även motsägelsefullt eftersom regimerna i många fall stiftat lagar som helt eller delvis motsäger en tidigare instiftad lag.

När en lag antagits av parlamentets underhus skickas den till parlamentets överhus för godkännande.

När överhuset godkänt lagen ska den undertecknas av presidenten.

Om presidenten har invändningar skickas den tillbaka till underhuset med presidentens motivering för ändringarna. Det ursprungliga lagförslaget kan ändå bli en lag om den tillstyrks av underhuset men då krävs två tredjedelars majoritet. Om presidenten inte skriver under en lag vinner den laga kraft om den inte sänds tillbaka till parlamentet inom 15 dagar.

Lagförslag kan också läggas fram av regeringen och medlemmar i parlamentet. Ett lagförslag från regeringen ska behandlas av underhuset inom en månad. Därefter går lagförslaget för godkännande till överhuset som måste ta ställning till lagen inom 15 dagar.

Enligt Afghanistans konstitution ska högsta domstolen på anmodan av regeringen eller domstolar se över lagar, lagdekret, internationella avtal och fördrag för att se att de överensstämmer med konstitutionen och lagen.

Vid sidan av det formella och informella rättsväsendet finns det, framför allt i södra Afghanistan även domstolar som upprättats av talibanerna. På många håll vänder sig folk till dessa domstolar eftersom domen kommer snabbt och det är inte den som mutar mest som vinner, vilket tyvärr ofta är fallet i de mycket långsamma och statliga domstolarna. •